

[K] **NEERLANDS HOOP. DE (NIET MEER ZO) JONGE HONDEN VAN DE NEDERLANDSE SPEELFILM**

Het perfecte speelfilmdebuut bestaat niet. Daarvoor zijn debuten uitprobeersels, visitekaartjes die een idee geven van de ambities en het kunnen van de makers. Die willen soms te veel ineens, vliegen uit de bocht, maar getuigen idealiter van lef en een eigen stem, een belofte voor de toekomst.

Toch kwam er in 2012 een Nederlands speelfilmdebuut uit dat akelig leek op het perfecte debuut: onderscheidend, relevant en eigenzinnig. Dat kwam waarschijnlijk omdat de regisseur ervan niet zo'n heel erg jonge hond meer was. Boudewijn Koole (1965) had als documentairemaker zijn sporen al verdiend voor hij begon aan zijn speelfilmdebuut *Kauwboy* (2012), over een jongen die vriendschap sluit met een kauwtje dat symbool staat voor de rouw om zijn overleden moeder. De film werd overladen met prijzen: van de prijs voor het beste debuut in Berlijn tot die voor het beste Europese debuut bij de European Film Awards.¹

Koole maakt deel uit van een legertje niet meer zo jonge Nederlandse debutanten die de afgelopen paar jaar een eerste speelfilm afleverden: veertig- en vijftigplussers die afkomstig zijn uit andere disciplines van de film of uit de beeldende kunsten. Zo opende het Internationale Film Festival van Rotterdam in 2013 met het speelfilmdebuut *De wederopstanding van een klootzak* van striptekenaar Guido van Driel (1962), die daarvoor zijn graphic novel *Om Mekaar in Dokkum* met de hulp van (film-)journalist Bas Blokker bewerkte tot een scenario over een gangster die na een aanslag zichzelf niet meer is. Scenarist Marco van Geffen (1959) – die eerder scenario's schreef voor komedies als *Het schnitzel-paradijs* en *De president* – verraste in 2011 vriend en vijand met zijn verstilte regiedebuut *Onder ons*, dat werd geselecteerd voor de competitie van Locarno Film Festival. Het scenario (over een Poolse au pair in een Nederlandse Vinex-wijk waar een serieverkrachter actief is) schreef hij samen met de ervaren scenariste Jolein Laarman, die ook meewerkte aan het script voor *Kauwboy*.

Diederik Ebbinge (1969), die naam maakte in de theaterwereld als lid van cabaretgroep De Vliegende Panters, won in Rotterdam de publieksprijs met zijn speelfilmdebuut *Matterhorn*, een komedie over een

De wederopstanding van een klootzak
(Guido van Driel, 2013).

170Hz (Joost van Ginkel, 2011).

Hemel (Sacha Polak, 2012).

Rabat (Jim Taihuttu en Victor Ponten, 2011).

alleenstaande man in een calvinistisch dorp die een zwerver in huis neemt. Ebbinge schreef het scenario zelf. Regisseur-scenarist Joost van Ginkel (1971), wiens kortfilms *Zand* (2008) en *Kus* (2009) in Venetië en Tribeca draaiden, debuteerde eind 2011 met *170Hz*, over de turbulente relatie tussen twee jonge dove mensen. Hij won er de publieksprijs mee op het Nederlands Film Festival.

Het groepje laatbloeiers heeft weinig gemeen, al zijn hun films stuk voor stuk uitgesproken in hun vorm. *Onder ons* heeft een uitgekende verhaalstructuur, waarin vanuit drie verschillende perspectieven langzaam wordt prijsgegeven hoe de vork in de steel zit. *170Hz* pakt visueel uit met emmers rode verf op naakte lijven die de liefde van het scherm laten spatten. *De wederopstanding* en *Matterhorn* scheppen stripachtige werelden met uitvergrote personages. Maar waar *Kauwboy* een zelfverzekerde speelsheid heeft die de film tot leven brengt en de

kijker ontroert, blijven de anderen wat amechtig hangen in hun constellaties. *Matterhorn* weet te ontroeren door de wijze waarop de personages zich uit hun hokje proberen los te worstelen. Daarin ligt een link met het werk van Alex van Warmerdam, de laaglandse meester van het absurdisme. Maar waar bij Van Warmerdam altijd een moment komt dat de kijker het lachen vergaet omdat er een pijnlijke grens wordt overschreden, blijft *Matterhorn* veilig binnen de lijntjes van het betamelijke.

Behalve in *Matterhorn* speelden Ton Kas en René van 't Hof – de ongekroonde koningen van het understatement – ook nog glansrollen in het debuut van een jongere hond: *Plan C* (2012) van Max Porcelijn (1981). Dat is een onafhankelijk geproduceerde zwarte komedie over een corrupte rechercheur die zijn gokschulden wil wegwerken met een overval op een illegaal pokercafé. Sterke punten zijn de absurde dialogen over de definitie van “een lastig

Die Welt (Alex Pitstra, 2013).

C'est déjà l'été (Martijn Maria Smits, 2010).

parket” en de sombere settings in onder andere het kale Amsterdam-Noord.

Het sterkste werk van de overige “echt” jonge honden – van rond de dertig jaar – steunt op twee benen. Het is ofwel uitgesproken gestileerde arthouse, zoals het voor Berlijn geselecteerde en bekroonde *Hemel* (2012) en het voor de Rotterdamse Tigercompetitie geselecteerde *Silent Ones* (2013). Ofwel is het sterk documentair van karakter, zoals *Rabat*, *Snackbar* en *Die Welt*: drie films waarin jonge allochtonen centraal staan. Sacha Polak (1982) was verantwoordelijk voor *Hemel*, waarin een nogal eenzame jongedame mannen uitdaagt om het verlies van contact met haar vader te compenseren. Polak gooide er hoge ogen mee in Berlijn, waar ze de Fipresci-prijs van het Forum won. Ricky Rijneke (1982) maakte *Silent Ones* (2013), een verstild, licht poëtisch portret van een dolende jonge vrouw die het verlies van haar broertje verwerkt. De film was geselecteerd voor de Tigercompetitie van Rotterdam. Beide films zijn karakterstudies die veel aan de verbeeldingskracht van de kijker overlaten.

Rabat, *Snackbar* en *Die Welt* getuigen daarentegen van een documentaire spontaniteit en waarachtigheid die aan *Kauwboy* verwant is, zij het zonder surrealistische uitstapjes. Noem het een vorm van sociaal realisme die met kleine, *handheld* camera's zorgt voor een *street credibility* die andere Nederlandse speelfilms wel eens missen. Meral Uslu, een documentaire regisseuse met een Turkse achtergrond, liet in *Snackbar* een groep hangjongeren – deels acteurs, deels van de straat geplukte jongens – vaak ter plekke improviseren en uit hun eigen ervaringen putten. De camera

zit hen daarbij zo dicht op de huid dat de kijker zich haast een onderdeel van de groep waant. Inhoudelijk voegde de film echter weinig aan toe aan de bekende problematiek. *Rabat* (2011), over drie jonge vrienden die een oude taxi van Amsterdam naar Marokko rijden, was een *coming of age*-roadmovie van Jim Taihuttu (1981) en Victor Ponten (1981). De lowbudgetfilm – slechts gefinancierd met een kleine afwerkingsbijdrage van het Filmfonds en uit de losse pols gedraaid met Canon-fotocamera's – werd in eigen land enthousiast ontvangen vanwege de luchtige, “volwassen” toon. De thematiek rond allochtonen was tot dan toe steeds als karikaturale klucht of zwaar aangezet drama gebracht.

De verrassing van Rotterdam 2013 was het in Tunesië gedraaide lowbudgetdebuut *Die Welt*, afkomstig van de groep Groningse onafhankelijken rond productiehuis Schafklip. Regisseur-coscenarist Alex Pitstra (1979) vertelt daarin over het leven van een jonge Tunesiër die besluit de oversteek naar Europa te wagen. Ook deze film ontleende zijn kracht aan zijn deels documentaire benadering, en het energieke camerawerk van de ambitieuze, selfmade cameraman-coscenarist Thijs Gloger (1985). De bij zijn Nederlandse moeder opgegroeide Pitstra gebruikte voor de cast een groot deel van zijn Tunesische familie, die hij pas na zijn achttiende leerde kennen.

Martijn Maria Smits (1977) gebruikte beide stijlvormen in zijn sterke speelfilmdebuut *C'est déjà l'été* (2010), over de leden van een ontwricht gezin in de Waalse industriestad Seraing, waar hij zelf een jaar woonde. Kunstzinnige, grofkorrelige sequenties

met sfeerbeelden combineert hij met een documentair aandoende vertelling die met slechts een enkele professionele acteur werd gedraaid te midden van echte *Seraingiens*. De film ging in de Tiger Competitie van Rotterdam in première en kreeg daar een speciale vermelding van de jury van de Kring van Nederlandse Filmjournalisten. Later volgde nog een Gouden Kalf voor de eigenzinnige soundtrack van cellist-componist Ernst Reijssiger. Wat *C'est déjà l'été* met *Kauwboy* deelt, is een schurend realisme naast surrealistische poëzie: een interessante combinatie die nieuwsgierig maakt naar de volgende filmische stappen van Smits en Koole.

KARIN WOLFS

Noot

(1) Zie: "Tussen waak en slaap. De film 'Kauwboy' van Boudewijn Koole", Karin Wolfs in *Ons Erfdeel*, jaargang 55 (2012), nr. 4, pp. 130-131.
